

ЄВГЕНІЯ ПОДОБНА

ФОРПОСТ ОХТИРКА

Харків
«Фоліо»
2023

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Передмова

«Дідусь мав 92 роки і був однорукий каліка, але трудився на пасіці, доглядаючи її. Він нагадував мені святих Зосима і Саватія, що були намальовані на образку, який висів під старою липою посеред пасіки. Аж ось одного дня надвечір прийшли якісь озброєні люди, що говорили на чужій мові, і на моїх очах та на очах інших онуків, під наш несамовитий вереск замордували його, а з ним одного сина (а мого дядька). Вони довго штрикали їх штиками і щось допитували, стріляли в лежачі скривавлені тіла з пістолів і реготались... Вони всі гидко лаялись, і під старою липою посеред пасіки, коло ікони святих Зосима і Саватія, все було забризкане кров'ю. Кров все життя стоятиме мені в очах. Це так починалася “варфоломіївська ніч” в тім селі. Таких ночей було багато в Україні, й я, маленький, чув, як люди говорили про них з жахом...».

Ці спогади належать українському письменникові Івану Багрянному. Я випадково натрапила на його памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР?» буквально за тиждень до початку роботи над цією книжкою. На мій сором, я не знала, що Багрянний народився

в Охтирці, за сучасною номенклатурою на вулиці Грабовського, 61. У цьому ж місті пройшло його дитинство, тут він працював і сюди повертався. Протягом життя Багрянний не раз потрапляв під репресії Кремля: місяці в камері-одиночці, тортури, депортація на спецпоселення, табори. Помер видатний письменник на чужині, у Німеччині, куди вимушено емігрував, рятуючись. Тоді людям, що говорили чужою мовою та гидко лаялися, вдалося захопити не лише Охтирку, але й всю Україну, і тримати її десятиліттями під радянською окупацією.

Цей памфлет Багряного, як і його романи з описами жахиття радянської окупації, викликають відчуття дежавю. Адже сто років потому історія повторилася — тепер вже нащадки тих лайливих вбивць повернулись до Охтирки. Знову — аби знищувати українців і захоплювати їхню землю. Жахливі дитячі спогади Багряного, які ще не так давно здавалися нам далеким і страшним минулим, стали реальністю для багатьох українських дітей. Через ув'язнення і тортури, описані письменником у романі «Сад Гетсиманський», пройшли тисячі сучасних українців з різних куточків країни. Так само як і охтирчанин Багрянний, багато його земляків були, зрештою, змушені тікати за кордон, аби врятувати своє життя.

Але є те, що росіянам повторити не вдалося: цього разу Охтирка ані дня не була під окупацією. Прорвавши державний кордон і рушивши вглиб Сумщини, росіяни навіть уявити собі не могли, що їхні

велетенські колони техніки зупинять так скоро. Охтирка та її захисники, об'єднавшись в один кулак, відбиватимуться так відчайдушно, що вже за місяць росіяни з ганьбою втечуть і з-під міста, і з Сумщини взагалі. Хоча, як покажуть знайдені в росіян документи, вони взагалі не розглядали це місто як перешкоду. Охтирка вражала. Під час активних бойових дій сміливістю, згуртованістю людей та готовністю захищати своє. Після — відкритістю і сміливістю ділитися важкими спогадами.

Ця книжка, напевно, одна з перших спроб зафіксувати те, що відбувалося в Охтирці в кінці лютого і в березні 2022 року. Якщо ви очікуєте побачити тут історичну монографію чи фаховий аналіз бойових дій — поставте її назад на полицю, тут ви цього не знайдете. Також тут несправедливо мало про 93 окрему механізовану бригаду «Холодний яр», яка в перший же день повномасштабного вторгнення відіграла росіян за межі міста, обороняла його, згодом перейшла в наступ і була одним з тих підрозділів, які звільнили Сумщину від російських окупантів. У ті місяці, коли писалася книга, бригада воювала в Бахмуті й ціною неймовірних зусиль тримала його під українським прапором, тож можливості ґрунтовно попрацювати і записати спогади солдатів та офіцерів про бої за Охтирку просто фізично не було. Тому зосередимося на тих подіях та історіях, які відбувалися в самому місті.

23 лютого 2022 року в Охтирці мало чим відрізнялось від будь-якого іншого дня.

Місцевий підприємець Володимир Лисенко разом із сестрою Ольгою Косаревою днями повернулися з Києва: на роковини розстрілу Небесної сотні вони щороку їздили на Майдан вшанувати пам'ять загиблих. У Володимира було багато роботи і планів на найближчі дні.

У 91 окремому Охтирському полку підтримки був святковий настрій — 24 лютого тут мали відзначати день частини, тож готувалися. Чекали в гості командира оперативного командування «Схід», який мав вручити підрозділу мотиваційний прапор.

Військовослужбовиця полку з позивним «Нона» цього дня хворіла — мала високу температуру і взяла лікарняний. З першими чутками про повномасштабну війну вона почала переглядала навчальні ролики з тактичної медицини: хотіла бути готовою до будь-якого розвитку подій. 23 лютого ввечері, в очікуванні чоловіка-офіцера зі служби, вона дивилася новини і їй було тривожно.

Мер міста Павло Кузьменко з самого ранку проводив нараду з військовими, рятувальниками та енергетиками. Цього дня мали початися випробування енергосистеми України в ізольованому від РФ та Білорусі режимі. Узгоджували план дій на випадок перебоїв з енергопостачанням. Про війну ніхто не говорив. Ввечері він зустрівся з друзями, а близько 23 години отримав повідомлення, що українську енергосистему успішно від'єднано і все пройшло без ексцесів.

В охтирчанки Валентини Чумак були гості — вона святкувала день народження. Серед тих, хто прийшов привітати, був її єдиний син Сашко.

Охтирчанка Вікторія Сова вклала семирічну доньку Алісу спати. Потім налила собі келих вина і в темряві довго-довго дивилась у вікно. Саме 23 лютого вона говорила з товаришем, який сказав, що повномасштабна війна цілком ймовірно розпочнеться зовсім скоро...

Про те, що повномасштабна війна росії проти України почнеться, усі світові ЗМІ та політики били в набат уже кілька місяців, відколи росіяни почали стягувати війська до кордону України. Призначали різні дати наступу, малювали стрілочки — ймовірно напрямки ударів — на мапі України, прораховували різні сценарії. Але навіть найстрашніші з них не могли передбачити те, що відбудуватиметься після 24 лютого 2022 року.

Протягом лютого ситуація стрімко загострювалася. Західні політики заявляли про початок повномасштабної війни найближчими днями — росіяни стягнули десятки тисяч військових й техніки не лише до українсько-російського та українсько-білоруського кордону, а й на окуповані території Донеччини, Луганщини та Криму. 11 лютого США попередили: Путін остаточно вирішив починати повномасштабний наступ і, ймовірно, він почнеться з бомбардувань та ракетних ударів, після чого відбудеться наземне вторгнення зі

спробою захопити Київ. Декілька країн оголосили про евакуацію своїх посольств. На сході України посились обстріли, зокрема 17 лютого росіяни обстріляли дитячий садочок у Станиці Луганській (під вогонь також потрапили залізнична станція та комунальна інфраструктура — надвечір селище буде частково знеструмленим). Президент США Джо Байден цього дня заявив, що повномасштабна війна в Україні почнеться найближчими днями. Наступного дня на окупованих територіях Донеччини та Луганщини ватажки бойовиків заявили про наміри ЗСУ йти в наступ, увімкнули в Донецьку сирену повітряної тривоги та оголосили евакуацію населення до росії. Втім, йшлося лише про жінок, дітей та літніх людей, чоловіків же примусово мобілізували до мілітарних утворень фейкових республік.

21 лютого 2022 року президент рф владімір путін збирає Раду безпеки. Він визнає свої дітища — окуповані території Луганської та Донецької областей — так звані «ЛНР» та «ДНР» «незалежними державами» і підписує «Договір про дружбу, співпрацю та взаємодопомогу», де одним з пунктів значилось «здійснення Збройними силами Російської Федерації на території “Донецької (Луганської) народної республіки” функцій із підтримання миру». ЄС, США та Британія у відповідь обіцяють впровадити жорсткі санкції. 22 лютого в Росії відбувається ще одна подія, яка, як і попередня, радше нагадує театральну виставу — Рада Федерації схвалює звернення російського президента

владіміра путіна про використання збройних сил країни за кордоном.

Охтирка в цей час живе своїм звичним життям, хоча в багатьох і з'являється відчуття тривоги — адже до українсько-російського кордону від міста — рукою сягнути. 22 лютого Охтирська міська рада опублікувала перелік адрес можливих укриттів. 24 лютого в Охтирці планували презентувати Модель просторового розвитку міста та провести ті самі випробування енергосистем. У місцевих лікарнях мали продовжити вакцинацію містян від Covid-19. Дорослі планували йти на роботу, діти — у садочки та школи. Це мав бути звичайний день. Коли 23 лютого Охтирка мирно вклалась спати, у кількох десятках кілометрів росіяни вже прогрівали танки, вантажилися на техніку та шикувалися в колони. До початку найкровопролитнішої війни ХХІ століття лишалося кілька годин.

Розділ 1

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Близько четвертої ранку прикордонники, які чергували на КПП «Велика Писарівка» українсько-російського кордону, почули вибухи: росіяни почали масований обстріл. Сумська область зустріла ворога однією з перших, ще затемна. З боку російського міста Грайворон окупанти почали атакувати українських прикордонників, в бік кордону посунули колони російської техніки.

Одночасно зі спробами прорвати державний кордон у різних областях росія завдає масованих артилерійських ударів вздовж кордону та лінії розмежування, а куди не може досягти артилерія, летять ракети. Цей день у більшості українців почався однаково — на світанку вони почули вибухи або подзвонив хтось з родичів, друзів, колег і повідомив одну з найстрашніших у житті новин: «Почалася війна». Близько четвертої ранку задзвонив телефон і в начальника Охтирського гарнізону, командира 91 окремого Охтирського полку підтримки Дениса Дикого. Це був начальник районного СБУ. Він повідомив про обстріли прикордонних пунктів пропуску по всій Сумській області.

«Було зрозуміло: почалася повномасштабна війна. Звісно, ми готувалися до оборони, але були сумніви — чи обмежиться ворог загостренням на сході України, чи буде повномасштабне вторгнення? Пам'ятаю, коли я отримав інформацію, ще раз підкреслив для себе — завжди готуйся до найгіршого! 24 лютого 2022 року розпочався новий етап російсько-української війни, народної війни за незалежність і суверенітет України, яка триває з 2014 року. О 5.00 годині весь особовий склад нашого полку був на робочих місцях. За моєю командою було зібрано всіх керівників силових структур й інших військових формувань для визначення першочергових завдань з оборони міста», — **Денис Дикий** (під час боїв за Охтирку — командир 91 окремого Охтирського полку підтримки, Герой України).

Станом на перший день повномасштабного вторгнення до Охтирського гарнізону входили: 91 окремих Охтирський полк підтримки, арсенал зі зберігання озброєння та підрозділ Національної гвардії України, радіолокаційна рота, районні відділення Нацполіції та Служби безпеки. Також в Охтирці, як і в інших містах, почав формуватися підрозділ територіальної оборони — 154 батальйон 117 бригади ТРО. Важливий момент, який варто особливо відзначити: 91 полк — це інженерний підрозділ. Грубо кажучи, він не призначений для безпосереднього ведення бойових дій і не мав відповідного озброєння, оскільки його основні функції — мінування та розмінування доріг, мостів та місцевості, наведення понтонних переправ через